

Άρθρο 21 παρ. 6 Συντ. Δικαιώματα ατόμων με αναπηρίες

Ι. Νομολογία (2023-2025)

Συμβούλιο της Επικρατείας

ΣτΕ (Γ') 1643/2023

22. Επειδή, περαιτέρω, οι αιτούντες προβάλλουν ότι ο αποκλεισμός των ατόμων με δυσλεξία από την εισαγωγή στις σχολές των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας αντίκειται στο άρθρο 21 παρ. 6 του Συντάγματος. Και ο λόγος αυτός, όμως, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος. Και τούτο, διότι η διάταξη του άρθρου 21 παρ. 6 του Συντάγματος, στο προστατευτικό πεδίο της οποίας εμπίπτουν, όπως έχει κριθεί (βλ. ΣτΕ 3988/2014 7μ.), τα άτομα με δυσλεξία, επιβάλλει μεν στον νομοθέτη την υποχρέωση να λαμβάνει κάθε πρόσφορο μέτρο, ώστε να εξασφαλίζεται η δυνατότητα άσκησης από τα άτομα με αναπηρία των ατομικών τους δικαιωμάτων (βλ. ΣτΕ 2757, 2762/2022 7μ., 2572/2021 7μ., 3988/2014 7μ., 3729/2011, 2136/2005, ΠΕ 61/2008, 99/2003), καταλείπει, όμως, ευρύ περιθώριο εκτίμησης ως προς τη μορφή και την έκταση της παρεχόμενης προστασίας (βλ. ΣτΕ 2166/2022 7μ., 2572/2021 7μ.) και δεν επιβάλλει τη θέσπιση υπέρ των ατόμων με δυσλεξία συγκεκριμένων ρυθμίσεων, που επιτρέπουν την πρόσβασή τους σε θέσεις μόνιμων στελεχών των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας, οι οποίες απαιτούν σωματική ικανότητα, ανταποκρινόμενη πλήρως στις απαιτήσεις της αποστολής, για την οποία οι θέσεις αυτές προορίζονται. Άλλωστε, ο έλεγχος από τα δικαστήρια της εκτίμησης του νομοθέτη ως προς τα ληπτέα προς προστασία των ατόμων με αναπηρία μέτρα εξικνείται σε έλεγχο ορίων και δεν εκτείνεται σε έλεγχο της ορθότητάς της (βλ. ΣτΕ 2166/2022 7μ., 2572/2021 7μ.). Ούτε μπορεί να θεωρηθεί ότι η συμπερίληψη των μαθησιακών διαταραχών το πρώτον στον Γενικό Πίνακα Νοσημάτων, Παθήσεων και Βλαβών του π.δ. 11/2014 (στον Γενικό Πίνακα Νοσημάτων, Παθήσεων και Βλαβών του προϊσχύσαντος π.δ. 133/2002, Α' 109, δεν περιλαμβάνονταν ρητώς, βλ. σχετικώς ΣτΕ 3988/2014 7μ. σκ. 8) αποτελεί συνταγματικώς ανεπίτρεπτο περιορισμό ή υποβάθμιση ήδη παρασχεθείσας στα άτομα με μαθησιακές διαταραχές φροντίδας, δεδομένου ότι, σύμφωνα με όσα προεκτέθηκαν στη σκέψη 21, η πρόβλεψη των μαθησιακών διαταραχών ως λόγου αποκλεισμού των ατόμων που πάσχουν από αυτές από την πρόσβαση σε θέσεις μόνιμων στελεχών των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας δικαιολογείται από αποχρώντες λόγους δημοσίου

συμφέροντος και είναι σύμφωνος με τις συνταγματικά κατοχυρωμένες αρχές της ισότητας, της αξιοκρατίας και της αναλογικότητας (πρβλ. ΣτΕ 2166/2022 7μ., 719/2018 7μ., 1095/2001).

[...]

25. Επειδή, για τα ζητήματα που κρίθηκαν στις σκέψεις 22-24, μειοψήφησε η Σύμβουλος Αικ. Ρωξάνα, η οποία διατύπωσε την ακόλουθη άποψη: Κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 21 παρ. 2, 3 και 6 του Συντάγματος, οι οποίες αποτελούν ειδικότερη εκδήλωση της αρχής του κοινωνικού κράτους δικαίου, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος και αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση σκοπού δημοσίου συμφέροντος, συνιστάμενου στην κοινωνική προστασία, μεταξύ άλλων, των ατόμων με αναπηρία, επιβάλλεται στον κοινό νομοθέτη η υποχρέωση να λαμβάνει κάθε πρόσφορο μέτρο, ώστε να εξασφαλίζεται η δυνατότητα διεκδίκησης και άσκησης από τα άτομα αυτά των ατομικών δικαιωμάτων τους (ΣτΕ 2762/2022 7μ., 2757/2022 7μ., 1024/ 2021, 3988/2014 7μ., πρβλ. ΣτΕ 2136/2005). Περαιτέρω, στην περίπτωση που δεν υπάρχουν άλλες διατάξεις οι οποίες είναι δυνατόν να εφαρμοσθούν αναλόγως, κατά το άρθρο 25 παρ. 1 εδ. β' του Συντάγματος, τα αρμόδια κρατικά όργανα υποχρεούνται να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία (πρβλ. ΣτΕ 3729/2011). Ειδικότερα, η παρ. 6 του άρθρου 21 του Συντάγματος, η οποία εισήχθη με την αναθεώρηση του έτους 2001, κατοχυρώνει ειδικό κοινωνικό και συμμετοχικό δικαίωμα για τα άτομα με αναπηρίες, τα οποία γίνονται αντικείμενο ειδικής μέριμνας από το κράτος, καθόσον οφείλει να λαμβάνει ειδικά μέτρα προστασίας και διευκόλυνσης των ατόμων αυτών, προκειμένου να συμμετέχουν αυτόνομα στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική, επαγγελματική και πολιτιστική ζωή της χώρας (πρακτικά των συνεδριάσεων της Ολομέλειας της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής, συνεδρίαση της ΣΤ' της 24ης Ιανουαρίου 2001, σελ. 96, 146). Μεταξύ των μέτρων τα οποία οφείλουν τα κρατικά όργανα να λάβουν περιλαμβάνονται εύλογες προσαρμογές που επιτρέπουν στα άτομα με αναπηρία να ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα στο απαιτούμενο, από τις ειδικότερες διατάξεις που αφορούν κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, επίπεδο ικανότητας και σε ισότιμη βάση με τους λοιπούς εργαζόμενους, παρέχοντας στα άτομα με αναπηρία τη δυνατότητα μιας «απόλυτης παραγωγικής και κοινωνικής ένταξης» (πρακτικά των συνεδριάσεων της Ολομέλειας της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής, συνεδρίαση της ΣΤ' της 24ης Ιανουαρίου 2001, σελ. 115), δεδομένου ότι τα άτομα αυτά αντιμετωπίζουν κατά κανόνα περισσότερες δυσχέρειες σε σχέση με τους υγιείς εργαζόμενους όσον αφορά την ένταξή τους στην αγορά εργασίας και έχουν ειδικές ανάγκες που συνδέονται με την προστασία που απαιτείται λόγω της κατάστασής τους (πρβλ. απόφαση ΔΕΕ της 11.4.2013, HK Danmark, C-335/11 και 337/11, σκέψη 91). Εξάλλου, ειδικά σε σχέση με το προσωπικό των ενόπλων δυνάμεων, της Ελληνικής Αστυνομίας και του Πυροσβεστικού Σώματος, ναι μεν η ιδιαίτερη φύση και αποστολή των σωμάτων αυτών δικαιολογεί, κατ' αρχήν, τη θέσπιση ειδικών προσόντων για τη στελέχωσή τους, καθώς και για τη συμμετοχή στις πανελλαδικές εξετάσεις για την

εισαγωγή στις αντίστοιχες παραγωγικές σχολές αξιωματικών και υπαξιωματικών, προσόντων τα οποία ανάγονται, πέρα από την επιτυχή συμμετοχή στις εξετάσεις αυτές, στην αξιολόγηση της επαγγελματικής καταλληλότητας κατά την ψυχομετρική δοκιμασία, της φυσικής κατάστασης κατά την αθλητική δοκιμασία και της σωματικής καταλληλότητας κατά την υγειονομική εξέταση. Η θέσπιση όμως αποκλεισμού από τη συμμετοχή στις πανελλαδικές εξετάσεις για την εισαγωγή στις ως άνω παραγωγικές σχολές κατά το στάδιο της υγειονομικής εξέτασης λόγω συνδρομής της ειδικής μαθησιακής διαταραχής της ανάγνωσης που συνιστά η δυσλεξία πρέπει, πάντως, να τελεί σε συνάφεια προς τα ειδικότερα καθήκοντα του ένστολου προσωπικού και να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας, να κινείται δε εντός των ορίων που διαγράφονται από την αρχή της ισότητας, η οποία δεν επιτρέπει την ομοιόμορφη μεταχείριση περιπτώσεων που δεν τελούν υπό όμοιες συνθήκες, παρά μόνο για αποχρώντα λόγο δημοσίου συμφέροντος, καθώς επίσης και από την αρχή της αξιοκρατίας, η οποία υπαγορεύει όπως η πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις και αξιώματα γίνεται με κριτήρια που συνάπτονται με την προσωπική αξία και ικανότητα των ενδιαφερομένων για την κατάληψή τους. Στην προκειμένη περίπτωση, οι προσβαλλόμενες κανονιστικές πράξεις, με τις οποίες θεσπίζεται πλήρης αποκλεισμός από τη συμμετοχή στις πανελλαδικές εξετάσεις για την εισαγωγή σε όλες ανεξαιρέτως τις παραγωγικές σχολές αξιωματικών και υπαξιωματικών των ενόπλων δυνάμεων, της Ελληνικής Αστυνομίας και του Πυροσβεστικού Σώματος εξαιτίας της δυσλεξίας υπερβαίνει, εν πάση περιπτώσει, το αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του σκοπού της διασφάλισης της επιχειρησιακής ετοιμότητας των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας και ισοδυναμεί με δυσμενή διάκριση λόγω αναπηρίας κατά την πρόσβαση στην εκπαίδευση και στην απασχόληση σε δημόσιες θέσεις, κατά παράβαση των ως άνω διατάξεων του Συντάγματος, καθώς και του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ σε συνδυασμό με το άρθρο 2 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου αυτής (πρβλ. ΣτΕ 2762/2022 7μ., 2757/2022 7μ., 1024/ 2021, 3988/2014 7μ., ΔΕΕ απόφαση της 15.7.2021, Tartu Vangla, C-795/2019 σκ. 52). Και τούτο, ενόψει του ότι, πάντως, όλοι οι υποψήφιοι για τις εν λόγω παραγωγικές σχολές υπάγονται στη διαγωνιστική διαδικασία αξιολόγησης των πανελλαδικών εξετάσεων και υφίστανται, περαιτέρω, ειδικές εξετάσεις για την αξιολόγηση εν γένει της επαγγελματικής τους καταλληλότητας και της φυσικής τους κατάστασης (ψυχομετρικές και αθλητικές δοκιμασίες, αντιστοίχως). Ειδικότερα, δε, οι υποψήφιοι με ήπια δυσλεξία θεωρούνται κατά τον Γενικό Πίνακα Νοσημάτων, Παθήσεων και Βλαβών ικανοί για προσαρμογή στο στρατιωτικό περιβάλλον και για την εκπλήρωση της στρατιωτικής υποχρέωσης. Με τα δεδομένα αυτά δεν προκύπτει με βάση ποια επιστημονικά κριτήρια οι υποψήφιοι της τελευταίας αυτής κατηγορίας αποκλείονται από την εισαγωγή σε όλες ανεξαιρέτως τις παραγωγικές σχολές των ενόπλων δυνάμεων, της Ελληνικής Αστυνομίας και του Πυροσβεστικού Σώματος και, μάλιστα, από την κατάταξη αδιακρίτως στις ποικίλες τεχνικές ειδικότητες των σχολών υπαξιωματικών των ενόπλων δυνάμεων (Σ.Μ.Υ., Σ.Μ.Υ.Α. και Σ.Μ.Υ.Ν.) και από την άσκηση

καθηκόντων τα οποία, κατά την κοινή πείρα, δεν επηρεάζονται από την έκπτωση των βασικών δεξιοτήτων ανάγνωσης και ορθογραφίας που αποτελεί το βασικό σύμπτωμα της δυσλεξίας.

[...]

Απορρίπτει την αίτηση.

Ελεγκτικό Συνέδριο

ΕΛΣυν 559/2025 (Β' Ελάσσων Ολ.)

14. Οι διατάξεις του άρθρου 21 παρ. 2, 3 και 6 του Συντάγματος, οι οποίες αποτελούν ειδικότερη έκφανση της αρχής του κοινωνικού κράτους δικαίου και αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση σκοπού δημόσιου συμφέροντος, συνιστάμενου στην κοινωνική προστασία των αναφερόμενων σε αυτές κατηγοριών προσώπων, μεταξύ των οποίων και τα άτομα με αναπηρία, δεν θέτουν συγκεκριμένο κανόνα αμέσως και ευθέως εφαρμοστέο, αλλά έχουν κατά βάση κατευθυντήριο χαρακτήρα, απευθύνεται δε με αυτές προς τον νομοθέτη έντονη υπόδειξη να λαμβάνει υπέρ των ως άνω προσώπων ειδική φροντίδα και, ειδικώς προκειμένου περί αναπήρων, κάθε πρόσφορο μέτρο, ώστε να εξασφαλίζεται η δυνατότητα διεκδίκησης και άσκησης των ατομικών δικαιωμάτων τους. Καταλείπεται όμως παράλληλα στον νομοθέτη ευρύτατο πλαίσιο κριτηρίων βάσει των οποίων, κατά την απόλυτη εκτίμησή του, υποκείμενη μόνο σε έλεγχο ορίων από τα δικαστήρια (βλ. Σ.τ.Ε. 2738/2010), θα προσδιορίσει το είδος και την έκταση της ειδικής αυτής φροντίδας ως προς κάθε κατηγορία των προσώπων αυτών (βλ. ΣτΕ 988/2014 Ολ., 3998/2012), χωρίς να καθιερώνεται κατ' αρχήν ευθεία αξίωση προς θέσπιση συγκεκριμένων μέτρων υπέρ συγκεκριμένων ατόμων ή κατηγοριών πολιτών (βλ. ΣτΕ 2166/2022 σκ. 23, 2572/2021 σκ. 8). Ενόψει αυτών και όσων έγιναν δεκτά στις προηγούμενες σκέψεις, η επίμαχη διάταξη του πρώτου εδαφίου της περ. β' της παρ. 1 του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα δεν αντίκειται στις ως άνω συνταγματικές διατάξεις, καθόσον με αυτές ο κοινός νομοθέτης υποχρεούται μεν να θεσπίζει μέτρα κοινωνικής πρόνοιας και προστασίας για τα άτομα με αναπηρία, αλλά όχι να παρέχει συνταξιοδοτικά δικαιώματα κατά μεταβίβαση σε έγγαμα τέκνα με αναπηρία, που έχουν αυτονομηθεί από την πατρική οικογένεια, με τις ίδιες μάλιστα προϋποθέσεις που ισχύουν για άλλες κατηγορίες συνταξιούχων, όπως τα άγαμα τέκνα. Τούτο έχει ως αποτέλεσμα η σχετική νομοθετική επιλογή να μη βρίσκεται εκτός του ευρέος περιθωρίου εκτίμησης του νομοθέτη ούτε να παρίσταται αδικαιολόγητη, ενόψει όσων έχουν προαναφερθεί ως προς τον δικαιολογητικό λόγο και τον σκοπό θέσπισης της αγαμίας του τέκνου ως απαραίτητου όρου για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος κατά μεταβίβαση (πρβλ. ΕΛΣυν Ολ. 1572/2011).

[...]

17. Με βάση την αναιρετικώς ανέλεγκτη περί τα πράγματα κρίση του Τμήματος και σύμφωνα με όσα έγιναν ερμηνευτικώς δεκτά στις σκέψεις 11 έως και 14 της παρούσας, το δικάσαν Τμήμα ορθώς ερμήνευσε και εφάρμοσε τις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της περ. β' της παρ. 1 του άρθρου 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, δεχόμενο ότι η τέλεση γάμου εκ μέρους του αναιρεσειόντος επέφερε την απώλεια του κατά μεταβίβαση συνταξιοδοτικού του δικαιώματος, καθόσον για τη θεμελίωση και τη διατήρηση του δικαιώματος αυτού προσαπαιτείται ως αυτονόητη και απαραίτητη προϋπόθεση η αγαμία. Ειδικότερα, η τέλεση γάμου, ως γεγονός που αποκόπτει το τέκνο από την οικογένεια του θανόντος υπαλλήλου ή συνταξιούχου, αποτελεί, κατά τη διαχρονική βούληση του νομοθέτη, λόγο που κωλύει τη θεμελίωση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος του τέκνου, όταν ο γάμος έχει τελεστεί πριν από τον χρόνο θεμελίωσης του δικαιώματος αυτού, ή λόγο απώλειας του δικαιώματος σε περίπτωση τέλεσης γάμου μετά τον χρόνο θεμελίωσης του δικαιώματος, σύμφωνα με τις προαναφερόμενες νομικές παραδοχές, χωρίς με αυτές να εγείρεται ζήτημα παραβίασης των επικαλούμενων διατάξεων του άρθρου 21 παρ. 1, 2, 3 και 6 του Συντάγματος, για τους λόγους που έχουν προεκτεθεί. Επομένως, είναι απορριπτέοι ως νόμω αβάσιμοι οι λόγοι αναίρεσης με τους οποίους υποστηρίζονται τα αντίθετα.

[...]

Απορρίπτει την αίτηση αναίρεσης.

**ΕΛΣυν 980/2025
(ΤΕΤΑΡΤΟ ΤΜΗΜΑ)**

14. Με τις προπαρατεθείσες διατάξεις του άρθρου 54 παρ. 10 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, οι οποίες θεσπίστηκαν στο πλαίσιο των επιταγών του άρθρου 21 παρ. 2, 3 και 6 του Συντάγματος, ο νομοθέτης, αντιλαμβανόμενος την ιδιαιτερότητα της κατάστασης των υπαλλήλων που έχουν μία από τις περιοριστικώς απαριθμούμενες στο προτελευταίο εδάφιο της περ. α' της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του Κώδικα παθήσεις, μεταξύ των οποίων και όσοι έχουν υποβληθεί σε μεταμόσχευση συμπαγών οργάνων, συνεπεία της οποίας (πάθησης) συντρέχει αναπηρία αυτών σε ποσοστό τουλάχιστον 67%, και τις εγγενείς δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν, προέβλεψε, πέραν των ειδικών όρων θεμελίωσης του συνταξιοδοτικού δικαιώματος (βλ. άρθρο 1 παρ. 1 περ. α του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, ως προς τις χρονικές προϋποθέσεις θεμελίωσης δικαιώματος σύνταξης της εν λόγω κατηγορίας, βλ. επίσης άρθρο 15 παρ. 7 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, σε συνδυασμό με άρθρο 9 παρ. 2 του ίδιου Κώδικα, καθώς και άρθρο 8 του ν.4387/2016 ως προς τον τρόπο υπολογισμού της σύνταξης της κατηγορίας αυτής, συναφώς βλ. ΕλΣυν Τρίτο Τμ. 489/2022, 528/2023 βλ. ΕλΣυν Ολ. 1886/2017, Τρίτο Τμ. 489/2022, 528/2023, πρώην ΙΙ Τμ. 130/2022, και ως προς τους ειδικούς όρους θεμελίωσης δικαιώματος σύνταξης βουλευτών που τελούν σε όμοιες καταστάσεις βλ. τις παρατιθέμενες στη σκέψη 4 της παρούσας αντιστοίχου περιεχομένου διατάξεις του δευτέρου εδαφίου της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν.δ/τος 99/1974, όπως οι διατάξεις αυτές προστέθηκαν με την παρ. 20 του άρθρου 20 του ν. 3513/2006, Α' 265), την καταβολή

	επιδόματος, υπολογιζόμενου σε ποσοστό 40% επί του μηνιαίου βασικού μισθού του λοχαγού, όπως αυτός ορίζεται από τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις (Τρίτο Τμ. 401/2023, 489/2022, πρώην ΙΙ Τμ. 53/2019, πρώην ΙΙΙ Τμ. 1903/2011). Όπως, άλλωστε, συνάγεται από τη συνδυαστική ερμηνεία των διατάξεων των παραγράφων 5 και 10 του άρθρου 54 του Κώδικα καθώς και του προτελευταίου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του ιδίου νομοθετήματος, προεχόντως δε από τη γραμματική διατύπωση αυτών (βλ. άρθρο 54 παρ. 5 καθώς και άρθρο 1 παρ. 1 του Κώδικα, όπου γίνεται αναφορά σε «αυτούς που συνταξιοδοτούνται», αντίστοιχα σε «υπαλλήλους» που εμπίπτουν στην εν λόγω κατηγορία και σε αντιδιαστολή βλ. παράγραφο 7 του άρθρου 54 του Κώδικα, όπου γίνεται αναφορά σε «συνταξιούχους», συναφώς βλ. ΕλΣυν πρώην ΙΙ Τμ. 326/2010, 2538/2012, 807/2016, πρώην ΙΙΙ Τμ. 1364/2018), για την καταβολή του συγκεκριμένου επιδόματος απαιτείται ως αναγκαία προϋπόθεση ο αιτούμενος τη χορήγηση του επιδόματος να έπασχε ήδη κατά τον χρόνο εξόδου του από την ενεργό υπηρεσία από μία εκ των απαριθμούμενων στο άρθρο 1 παρ. 1 περίπτ. α' προτελευταίο εδάφιο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα νόσων (ΕλΣυν Τρίτο Τμ. 528/2023, 401/2023, contra ΕλΣυν πρώην ΙΙ Τμ. 884/2022, πρβλ. άρθρο 54 παρ. 3 Σ.Κ., συναφώς, ΕλΣυν Ολομ. 825/1991, 1858/2012, πρώην ΙΙ Τμ. 53/2019, πρώην ΙΙΙ Τμ. 940/2018, 1762/2008). Τούτο πιστοποιείται κατόπιν γνωμάτευσης της Ανώτατης Στρατού Υγειονομικής Επιτροπής (Α.Σ.Υ.Ε.), η οποία αποφαίνεται ειδικότερα, κατά την ανέλεγκτη επιστημονική κρίση της, για το είδος, τις συνέπειες, το χρόνο εκδήλωσης της νόσου, καθώς και το βαθμό της ανικανότητας που προκαλείται εξ αυτής, η γνωμάτευση δε αυτή είναι υποχρεωτική για τα αποφασίζοντα ή δικαιοδοτούντα συνταξιοδοτικά όργανα, συνεπώς, και για το Ελεγκτικό Συνέδριο, εφόσον είναι ομόφωνη και ειδικώς και επαρκώς αιτιολογημένη (ΕλΣυν Τρίτο Τμ. 528/2023, πρβλ. ΕλΣυν πρώην ΙΙ Τμ. 130/2022, 1583/2021, 366/2020, 1210, 308/2017, 2049/2016, 5018/2015, 353/2012, 573/2004, 64/2003). [...] Απορρίπτει την αγωγή.
ΕλΣυν 953/2025 (ΤΕΤΑΡΤΟ ΤΜΗΜΑ)	20. Από τον συνδυασμό του συνόλου των ανωτέρω παρατιθέμενων διατάξεων προκύπτουν τα ακόλουθα: Ενόψει της συνταγματικώς κατοχυρωμένης υποχρέωσης του Κράτους να μεριμνά για την προστασία των ατόμων με αναπηρία (άρθρο 21 παρ. 2, 3 και 6 του Συντάγματος), ο νομοθέτης αναγνωρίζοντας τις εγγενείς δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν και τις αυξημένες ανάγκες τους θέσπισε, στο πλαίσιο των ληφθέντων νομοθετικών μέτρων για την αντιμετώπιση της οξείας δημοσιονομικής κρίσης στην οποία περιήλθε η Χώρα από τις αρχές του έτους 2010 και τη διασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, σειρά ευνοϊκών για τα άτομα αυτά μέτρων, διαφοροποιούμενων κατά περίπτωση ανάλογα με την ειδικότερη κατηγορία στην οποία εντάσσονται. Ειδικότερα, προέβλεψε, πλην άλλων, την εξαίρεση όσων λαμβάνουν με τη σύνταξή τους το επίδομα ανικανότητας του άρθρου 54 του π.δ. 169/2007 από: α) την επιβληθείσα με την άρθρο 2 παρ. 14 του ν. 4002/2011 παρακράτηση από 1.8.2011 μηνιαίας εισφοράς για τους

συνταξιούχους του Δημοσίου που δεν έχουν συμπληρώσει το 60ό έτος της ηλικίας τους (βλ. άρθρο 2 παρ. 14 περ. γ' ν. 4002/2011), β) τις μειώσεις των συντάξεων του Δημοσίου δυνάμει του άρθρου 1 παρ. 10 περ. α' του ν. 4024/2011 (βλ. άρθρο 1 παρ. 10 περ. γ' ν. 4024/2011), γ) τις μειώσεις των συντάξεων του Δημοσίου δυνάμει του άρθρου 1 παρ. 1 περ. α' του ν. 4051/2012 (βλ. άρθρο 1 παρ. 1 περ. δ' ν. 4051/2012), ενώ όσοι λαμβάνουν επίδομα ανικανότητας με βάση, ειδικώς, τις διατάξεις των παραγράφων 5 και 6 του άρθρου 54 του π.δ. 169/2007 εξαιρέθηκαν από την παρακράτηση με το άρθρο 11 του ν. 3865/2010 της εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχων (ΕΑΣ) (βλ. άρθρο 11 παρ. 3 περ. β' ν. 3865/2010). Επίσης, οι συνταξιούχοι του Δημοσίου που είναι ανάπηροι με ποσοστό αναπηρίας 80% και άνω, σύμφωνα με γνωμάτευση της Ανώτατης Στρατού Υγειονομικής Επιτροπής, εξαιρέθηκαν από τις περικοπές των υποπαραγράφων Β.3 και Β.4 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 (βλ. άρθρο πρώτο παρ. Β υποπαρ. Β.3 περ. δ' και Β.4 του ν. 4093/2012, όπως αυτές τροποποιήθηκαν με το άρθρο 1 του ν. 4111/2013). Περαιτέρω, υπό το καθεστώς ισχύος του ν. 4387/2016, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 14 αυτού, κατά τον επανυπολογισμό των συντάξεων όσων είχαν ήδη καταστεί συνταξιούχοι πριν από τη δημοσίευση του ως άνω νόμου, προκειμένου να ισχύσουν ενιαίοι κανόνες για παλαιούς και νέους συνταξιούχους εντός του ειδικού συνταξιοδοτικού καθεστώτος των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών, κατ' επίκληση των αρχών της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, της διαγενεακής ισότητας και αλληλεγγύης, λαμβάνεται ως βάση το ύψος των συντάξεων, όπως αυτές είχαν διαμορφωθεί κατά την 31.12.2014, σύμφωνα με τις τότε ισχύουσες διατάξεις. Με τις οικείες ρυθμίσεις περί εφεξής επανυπολογισμού των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων ενσωματώθηκε ως αριθμητικό μέγεθος το ύψος στο οποίο αυτές ανέρχονταν κατά την ανωτέρω ημερομηνία, μετά την εφαρμογή της γενικής συνταξιοδοτικής νομοθεσίας και των ποσοστιαίων μειώσεων που θεσπίστηκαν διαδοχικώς, μεταξύ άλλων, και με τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 10 του ν. 4024/2011, 1 παρ. 1 του ν. 4051/2012 και των υποπαραγράφων Β3 και Β4 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 (ΕλΣυν Ολ. 1975/2021 σκ. 68). Επομένως, όσον αφορά τον μεταγενέστερο της έναρξης ισχύος του ν. 4387/2016 χρόνο, η επιλογή του νομοθέτη, προκειμένου να καθορίσει τις καταβλητέες συντάξεις στους συνταξιούχους που είχαν αποχωρήσει από την υπηρεσία πριν από τη δημοσίευσή του, να ορίσει ως βάση επανυπολογισμού τους το ύψος αυτών κατά την 31.12.2014, έχει ως συνέπεια τη διατήρηση σε ισχύ των προαναφερόμενων εξαιρέσεων που είχαν προβλεφθεί από την εφαρμογή των επιβληθεισών με τους μνημονιακούς νόμους μειώσεων, οι οποίες (εξαιρέσεις) λαμβάνονται υπόψη για τη διαμόρφωση του τελικού ποσού της καταβλητέας σύνταξης (πρβλ. ΣτΕ 2166/2022, Ολ. 1890-1891/2019) [βλ. και άρθρο 23 παρ. 5 του ν. 4387/2016, όπου ορίζεται ότι: «5. Για την εξαίρεση από τις μειώσεις των συντάξεων του άρθρου 11 του Ν. 3865/2010, της παρ. 14 του άρθρου 2 του Ν. 4002/2011, της παρ. 10 του άρθρου 1 του Ν. 4024/2011 και του άρθρου 1 του Ν. 4051/2012 (Α' 40) που συνδέονται με πιστοποίηση ορισμένου ποσοστού αναπηρίας, γίνεται δεκτή και η γνωμάτευση των υγειονομικών επιτροπών του

	Κέντρου Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.). Για την προσαύξηση της σύνταξης, σύμφωνα με τις διατάξεις της υποπαραγράφου Β4 της παραγράφου Β' του άρθρου πρώτου του Ν. 4093/2012 (Α' 222) αρκεί και η γνωμάτευση των ανωτέρω υγειονομικών επιτροπών»]. [...] Απορρίπτει την αγωγή
ΕΛΣυν 643/2024 (ΤΡΙΤΟ ΤΜΗΜΑ)	2. Με τις διατάξεις του άρθρου 21 παρ. 2, 3 και 6 του Συντάγματος προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι το Κράτος λαμβάνει ειδικά μέτρα για την προστασία της αναπηρίας, καθώς και ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή της Χώρας. Αντίστοιχη προστασία διασφαλίζουν και οι διατάξεις της Σύμβασης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4074/2012 (Α' 88). Εντούτοις, οι διατάξεις αυτές καταλείπουν στον νομοθέτη την ευχέρεια να προσδιορίσει, κατά την εκτίμησή του και ανάλογα με τις εκάστοτε δημοσιονομικές συνθήκες, το είδος και την έκταση της προστασίας και δεν δημιουργούν υποχρέωση αυτού να θεσπίζει συγκεκριμένου ύψους χρηματικές παροχές ή να διατηρεί αναλλοίωτα τα ήδη προβλεπόμενα συστήματα κρατικών παροχών. Οι προστατευτικές διατάξεις του άρθρου 21 παρ. 2, 3 και 6 του Συντάγματος καταλαμβάνουν, υπό τους ανωτέρω όρους, και τις νομοθετικές ρυθμίσεις με τις οποίες καθορίζονται οι προϋποθέσεις χορήγησης δικαιώματος σύνταξης ή συνταξιοδοτικής παροχής (ΕΛΣυν Τρίτο Τμ. 647/2023, πρβλ. ΕΛΣυν Ολ. 1886/2017, 1243/2006, ΣτΕ 1643/2023, 2166/2022, 851/2021, 719/2018). Συνεπώς, ο νομοθέτης, λαμβάνοντας υπόψη τις εκάστοτε δημοσιονομικές συνθήκες και τη βιωσιμότητα των ασφαλιστικών οργανισμών, δεν κωλύεται να επιφέρει τροποποιήσεις σε υφιστάμενο κρατικό σύστημα παροχών με τη λήψη νέων μέτρων προς υλοποίηση της συνιστώμενης από τις ανωτέρω διατάξεις ειδικής κρατικής φροντίδας υπέρ των ατόμων με αναπηρία, καθορίζοντας εκ νέου την έκταση και τους ειδικότερους όρους της προστασίας αυτών, στο βαθμό που δεν παραβιάζονται γεγεννημένα συνταξιοδοτικά δικαιώματα (πρβλ. ΕΛΣυν Ολομ. 3434/2009, 742/2018, 1864/2019). Η σχετική δε εκτίμηση του νομοθέτη υπόκειται μόνο σε έλεγχο ορίων από τα δικαστήρια. [...] 5. Από τις άνω διατάξεις, οι οποίες ισχύουν κατά τον κρίσιμο χρόνο επαγωγής του συνταξιοδοτικού δικαιώματος του εκκαλούντος, ήτοι κατά το χρόνο θανάτου του πατέρα του (ΕΛΣυν Ολ. 2247/2009, ΙΙ Τμ. 1592/2021), συνάγεται ότι οι προϋποθέσεις και οι όροι συνταξιοδότησης των επιζώντων προσώπων της οικογένειας πολιτικού συνταξιούχου που απεβίωσε μετά την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016 διέπονται αποκλειστικά από τις ρυθμίσεις του άρθρου 12 του νόμου αυτού. Με αυτές ορίζονται τα δικαιούμενα κατά μεταβίβαση σύνταξη μέλη της οικογένειάς του, και συγκεκριμένα ο επιζών σύζυγος -υπό όρους και ο διαζευγμένος- και τα τέκνα αυτού, καθώς και ο τρόπος υπολογισμού

της σύνταξής τους, ενώ περαιτέρω προβλέπεται ότι κάθε διαφορετικού περιεχομένου διάταξη καταργείται. Όσον αφορά ειδικότερα στα ενήλικα τέκνα, άρρενα και θήλεα, που έχουν συμπληρώσει το 24ο έτος της ηλικίας τους, προβλέπεται ότι αυτά δικαιούνται σύνταξη εφόσον είναι άγαμα και έχουν καταστεί ανίκανα για κάθε βιοποριστική εργασία πριν από τη συμπλήρωση του ανωτέρω ηλικιακού ορίου και πριν τον θάνατο του συνταξιούχου γονέα από τον οποίο έλκουν το συνταξιοδοτικό τους δικαίωμα (ΕλΣυν πρώην ΙΙ Τμ. 1611/2022, 1592/2021). Η σύνταξή τους ορίζεται σε ποσοστό 25% της σύνταξης του θανόντος συνταξιούχου για κάθε τέκνο, ποσοστό που, εφόσον μεν καταλείπεται επιζών σύζυγος ή διαζευγμένος σύζυγος, δύναται να περιοριστεί, αναλόγως και του αριθμού των συνδικαιούχων τέκνων, ώστε η συνολική κατά μεταβίβαση σύνταξη να μην υπερβαίνει σε καμία περίπτωση τη σύνταξη του θανόντος, ενώ το ως άνω ποσοστό διπλασιάζεται σε περίπτωση αμφοτεροπλεύρως ορφανών τέκνων. Οι πλήρεις και ειδικές αυτές διατάξεις, καίτοι μειώνουν –στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της οξείας δημοσιονομικής κρίσης και της διασφάλισης της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος – το επίπεδο προστασίας των δικαιούχων μελών της οικογένειας του αποβιώσαντος συνταξιούχου, εντούτοις θεσπίζουν, κατ' ενάσκηση της ευρείας διακριτικής ευχέρειας του νομοθέτη, γενικές και αντικειμενικές ρυθμίσεις που αποσκοπούν στην προστασία του γάμου και της οικογένειας αλλά και ειδικότερα στην προστασία των τέκνων με αναπηρία σύμφωνα και με τις κατευθυντήριες συνταγματικές αρχές του άρθρου 21 παρ. 2, 3 και 6, δοθέντος ότι δικαίωμα χορήγησης σύνταξης κατά μεταβίβαση σε ενήλικο τέκνο αναγνωρίζεται μόνον όταν αυτό είναι ανίκανο για κάθε βιοποριστική εργασία. Κατά τούτο, και ενόψει της κατάργησης με την παρ. 7 του άρθρου 12 κάθε διάταξης που ρυθμίζει τα ζητήματα αυτά διαφορετικά, δεν καταλείπεται πλέον πεδίο εφαρμογής των προϊσχυσασών συνταξιοδοτικών διατάξεων.

[...]

8. Με την ένδικη έφεση και τους πρόσθετους λόγους αυτής, κατ' ορθή εκτίμηση των οικείων δικογράφων, ο εκκαλών υποστηρίζει κατ' αρχήν ότι οι ρυθμίσεις του άρθρου 12 του ν. 4387/2016 δεν πρέπει να εφαρμοστούν ως αντίθετες σε υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις, και ως εκ τούτου, καθ' ερμηνεία των σχετικών ισχυρισμών, η σύνταξή του πρέπει να υπολογιστεί κατά τα προβλεπόμενα στο προϊσχύσαν δίκαιο. Ειδικότερα, υποστηρίζει ότι ο υπολογισμός της σύνταξης των ετεροπλεύρως ορφανών τέκνων σε ποσοστό 25% του ποσού της σύνταξης που ελάμβανε ο θανών γονέας τους αντίκειται στην προστασία της οικογένειας και των ατόμων με αναπηρία (άρθρο 21 παρ. 1, 2, 3 και 6 του Συντάγματος και Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Α.Μ.Ε.Α., ν. 4074/2012) και στην υποχρέωση του Κράτους να διασφαλίζει ένα αξιοπρεπές επίπεδο για τη διαβίωσή τους (άρθρο 2 παρ. 1 Συντάγματος). Εντούτοις, ο λόγος αυτός είναι αβάσιμος καθόσον οι κρίσιμες ρυθμίσεις του άρθρου 12 του ν. 4387/2016, θεσπιζόμενες κατ' ενάσκηση της διακριτικής ευχέρειας του νομοθέτη κατ' αρχήν προβλέπουν πλαίσιο συνταξιοδοτικής προστασίας των τέκνων με αναπηρία, αφού μόνον γι αυτήν την κατηγορία τέκνων προβλέπεται δικαίωμα κατά μεταβίβαση σύνταξης λόγω

	θανάτου μετά τη συμπλήρωση του 24ου έτους της ηλικίας τους. Περαιτέρω, δεδομένου ότι οι διατάξεις αυτές στο πλαίσιο της αναλογικής ισότητας προβλέπουν διαστρωμάτωση και επαύξηση της προστασίας σε ιδιαίτερα βεβαρυμμένες περιπτώσεις, όπως τον υπολογισμό της σύνταξης με προσαυξημένο ποσοστό (50%) στην περίπτωση των αμφοτεροβαρώς ορφανών τέκνων, (και μετά τις επελθούσες τροποποιήσεις του άρθρου 119 του ν. 5078/2023, τη χορήγηση στα τέκνα αυτά, εφόσον πάσχουν από βαρείες αναπηρίες πλήρους της σύνταξης του θανόντος γονέα τους), μεριμνούν δε για τη χορήγηση κατωτάτου ορίου σύνταξης και εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο άσκησης κοινωνικής πολιτικής που προβλέπει την παράλληλη χορήγηση προνοιακών παροχών σε περίπτωση αναπηρίας (βλ. προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης ΟΠΕΚΑ), η θέσπιση με αυτές μειωμένου σε σχέση με το προϊσχύσαν δίκαιο συντελεστή υπολογισμού της σύνταξης των ετεροπλεύρως ορφανών αναπήρων τέκνων, δεν αντίκειται προς την συνταγματική αρχή της αναλογικότητας ούτε παραβιάζει το άρθρο 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. για την προστασία του συνταξιοδοτικού δικαιώματος ως περιουσίας, όπως αβασίμως υποστηρίζει ο εκκαλών. Και τούτο διότι οι ανωτέρω υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις δεν επιβάλλουν στον νομοθέτη τη θέσπιση ενός συγκεκριμένου ύψους χρηματικής παροχής ή επιπέδου προστασίας. Εν προκειμένω δε, εφόσον ο περιορισμός των σχετικών δικαιωμάτων, που κατέστη αναγκαίος για την εξυπηρέτηση κατά τα προεκτεθέντα υπέρτερου σκοπού δημόσιου συμφέροντος, δεν εξικνείται μέχρι την παραβίαση του πυρήνα της προστασίας, αλλά αντιθέτως στο πλαίσιο της εν γένει προβλεπόμενης συνταξιοδοτικής προστασίας της εναπομείνας οικογένειας του θανόντος πολιτικού συνταξιούχου διασφαλίζεται - αφενός δια της αναγνώρισης συνταξιοδοτικού δικαιώματος τόσο στον απομένοντα χήρο γονέα (ποσοστού 70% επί της σύνταξης του θανόντος, άρθρο 12 παρ. 4Α περ. α΄ του ν. 4387/2016), όσο και στον διαζευγμένο γονέα (κατ' επιμερισμό του ποσού της σύνταξης που δικαιούται ο χήρος σύζυγος σε 75% για τον τελευταίο και σε 25% για τον διαζευγμένο με αύξηση του τελευταίου ποσοστού, εφόσον ο λυθείς γάμος είχε διαρκέσει πέραν των δέκα ετών, άρθρο 12 παρ. 4Α περ. β΄ του ν. 4387/2016), αφετέρου δια της αναγνώρισης συνταξιοδοτικού εφ' όρου ζωής δικαιώματος στα ανάπηρα τέκνα - ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για το σύνολο των δικαιούχων μελών αυτής, ικανοποιείται η συνταγματική επιταγή για προστασία της οικογένειας και της αναπηρίας (άρθρο 21 παρ.1, 3 και 6) και δεν παραβιάζονται προδήλως τα συνταγματικά προσδιοριζόμενα ακραία όρια της ευχέρειας του νομοθέτη ως προς τη διαμόρφωση του εύρους της συνταξιοδοτικής προστασίας των ανάπηρων τέκνων. [...] Απορρίπτει την έφεση.
ΕΛΣυν 647/2023 (ΤΡΙΤΟ ΤΜΗΜΑ)	4. Με τις διατάξεις του άρθρου 21 παρ. 2, 3 και 6 του Συντάγματος προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι το Κράτος λαμβάνει ειδικά μέτρα για την προστασία της αναπηρίας, καθώς και ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή

της Χώρας. Όπως έχει κριθεί, οι διατάξεις του άρθρου 21 του Συντάγματος αφήνουν στον νομοθέτη την ευχέρεια να προσδιορίσει, κατά την εκτίμησή του, το είδος και την έκταση της προστασίας. Η σχετική εκτίμηση του νομοθέτη υπόκειται σε έλεγχο ορίων από τα δικαστήρια, οι δε εκάστοτε νομοθετικές ρυθμίσεις περί κοινωνικής προστασίας ελέγχονται ως προς την τήρηση της αρχής της ισότητας (βλ. ΑΕΔ 8/2019). Οι προστατευτικές διατάξεις του άρθρου 21 παρ. 2, 3 και 6 του Συντάγματος για τα άτομα με αναπηρίες καταλαμβάνουν, υπό τους ανωτέρω όρους, και τις νομοθετικές ρυθμίσεις με τις οποίες καθορίζονται οι προϋποθέσεις χορήγησης δικαιώματος σύνταξης ή συνταξιοδοτικής παροχής (πρβλ. ΕλΣυν Ολ. 1886/2017, 1243/2006, ΙΙΙ Τμ. 470/2020, ΣτΕ 3820/2015, 3790/2014).

[...]

5. Ο συνταγματικός νομοθέτης έχει επιφυλάξει διαχρονικά τόσο για τους δημοσίους υπαλλήλους, στους οποίους συγκαταλέγονται και οι τακτικοί υπάλληλοι των ΟΤΑ, όσο και για τους δημοσίους λειτουργούς και στρατιωτικούς ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς. Ειδικότερα, το Σύνταγμα του 1975, όπως ισχύει και μετά τις ύστερες αναθεωρήσεις του, εκτός από τις ουσιαστικές ρυθμίσεις του άρθρου 103 του Συντάγματος για το ιδιαίτερο υπηρεσιακό και μισθολογικό καθεστώς που διέπει τους δημοσίους υπαλλήλους, περιέχει και ειδικές διαδικαστικές ρυθμίσεις για την προπαρασκευή και τη νομοπαραγωγική διαδικασία επί των συνταξιοδοτικών νομοσχεδίων (άρθρα 73 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος), την απονομή των συντάξεων (άρθρο 80 του Συντάγματος), αλλά και την ειδική δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί των διαφορών από την απονομή σύνταξης (άρθρο 98 παρ. 1 περ. στ' του Συντάγματος). Από το σύνολο των ρυθμίσεων αυτών συνάγεται ότι το Σύνταγμα υποδέχεται ως ιδιαίτερη θεσμική εγγύηση το ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων υπαλλήλων και δη ως άμεση απόρροια του ειδικού υπηρεσιακού τους καθεστώτος (πρβλ. ΑΕΔ 16/1983, ΑΠ 701/2014, 968/2013), η έννοια δε της «σύνταξης» στις ανωτέρω ρυθμίσεις είναι νομικώς προκαθορισμένη από τις ρυθμίσεις των προϊσχυόντων Συνταγμάτων και ιδίως των νομοθετημάτων που είχαν εκδοθεί σε εκτέλεσή του (πρβλ. ΑΕΔ 1/2004, 4/2001, 5/1999). Στο πλαίσιο αυτό ως «σύνταξη» νοείται προεχόντως η ισόβια περιοδική παροχή που καταβάλλεται σε δημόσιο υπάλληλο αντί μισθού και ως συνέχεια αυτού, μετά την αποχώρησή του από την ενεργό υπηρεσία, το κόστος της οποίας βαρύνει κατ' αρχήν τον κρατικό προϋπολογισμό, ήτοι το Δημόσιο Ταμείο (βλ. τους διαχρονικώς ισχύοντες συνταξιοδοτικούς κώδικες, ειδικότερα άρθρο 1 του β.δ/τος της 31ης Οκτωβρίου 1935, Α' 505, άρθρο 1 του α.ν. 1854/1951, άρθρο 1 του π.δ/τος 1041/1979, Α' 292, άρθρο 1 του π.δ/τος 166/2000, Α' 153, και άρθρο 1 του π.δ/τος 169/2007, Α' 210, βλ. και ΑΕΔ 28, 2/2004), ενώ το βάρος αυτό δύναται να αναδέχεται και ο προϋπολογισμός νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου. Περαιτέρω, το δικαίωμα σε σύνταξη του δημοσίου υπαλλήλου, κατ' αντιστοιχία προς το δικαίωμα σε μισθό, συνιστά συνταγματικώς κατοχυρωμένο δημοσίου δικαίου δικαίωμα, το οποίο, διέπεται από ενιαίους κανόνες, προσαρμοσμένους στην ιδιομορφία της σχέσης δημοσίου δικαίου που συνδέει τον δημόσιο υπάλληλο με την υπηρεσία, τελεί δε σε εύλογη

ποσοτική σχέση προς τις αποδοχές ενεργείας, ως συνέχεια του μισθού, κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζει στην κατηγορία αυτή συνταξιούχων αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, ανάλογες της θέσης, των καθηκόντων, του χρόνου υπηρεσίας και της υπηρεσιακής τους εξέλιξης (βλ. Ελ Συν Ολ. 244/2017, 1277, 1388/2018, ΕλΣυν Πρακτ. Ολ. 1ης Ειδ. Συν/σης της 20.4.2016, ΙΙ Τμ. 1176/2018). Το ειδικό αυτό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων υπαλλήλων, όπως κατοχυρώνεται κατά τα ανωτέρω στο Σύνταγμα, προσιδιάζει στα συστήματα επαγγελματικής ασφάλισης, τα οποία αφορούν σε ιδιαίτερες κατηγορίες εργαζομένων, στο πλαίσιο δε των συστημάτων αυτών η συνταξιοδοτική παροχή καταβάλλεται λόγω της ειδικής αυτής σχέσης των δικαιούχων με τον εργοδότη, αποτελώντας όρο της απασχόλησής τους, ενώ, όπως προεκτέθηκε, για την απονομή της και τον καθορισμό του ύψους της εφαρμόζονται κανόνες συνδεόμενοι με την ιδιότητα της υπηρεσιακής τους σχέσης (βλ. ΕλΣυν Ολ. 244/2017, 4324/2014, 1571/2011, απόφ. ΔΕΕ της 26.3.2009, C-559/07 «Επιτροπή κατά Ελλάδος», σκ. 31, 32, 42, 52 της 1.4.2008, C-267/06 «Tadao Maruko κατά Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen», απόφ. ΕΔΔΑ της 3.3.2011 «Klein κατά Αυστρίας», σκ. 57, της 2.2.2010 «Aizpurua Ortiz κλπ. κατά Ισπανίας», σκ. 38, της 22.10.2009 «Αποστολάκης κατά Ελλάδος», σκ. 29 και 35, απόφ. της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της 13.7.1988, «Sture Stigson»). Εξάλλου, η λειτουργία της σύνταξης, υπό την προεκτεθείσα έννοια, ως στοιχείου της ειδικής νομικής σχέσης των δημοσίων υπαλλήλων με το κράτος, σαφώς διακρίνεται από τις παροχές που καταβάλλονται στο πλαίσιο της κοινωνικής ασφάλισης, θεσμού κατοχυρωθέντος ρητώς στο Σύνταγμα μόλις με την αναθεώρηση του 1975, που όριζε στο άρθρο 22 παρ. 4 αυτού ότι «Το Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, όπως νόμος ορίζει» (ήδη άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος, μετά την δημοσίευση του από 6.4.2001 Ψηφίσματος της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής στο ΦΕΚ Α' 84/17.4.2001), η οποία συνίσταται, στην έναντι καταβολής εισφοράς, προστασία του ασφαλισμένου από την επέλευση κινδύνων (γήρας, ασθένεια, αναπηρία κλπ.) που μειώνουν ή εξαλείφουν την ικανότητά του να εργάζεται (ασφαλιστικοί κίνδυνοι) και, συνακόλουθα, τείνουν να υποβαθμίσουν τις συνθήκες διαβίωσής του (βλ. ΣτΕ Ολομ. 2287-2290/2015). Τούτο δε, ακόμη και όταν από τις παροχές αυτές δύνανται να επωφελούνται και οι δημόσιοι υπάλληλοι, λειτουργοί ή στρατιωτικοί (βλ. ΣτΕ 226/2012) ή όταν πρόκειται για κοινωνικοασφαλιστικές παροχές που χαρακτηρίζονται σε επίπεδο νόμου ως «συντάξεις», υπό την έννοια της περιοδικώς καταβαλλόμενης ασφαλιστικής παροχής, καθόσον αυτές δεν έχουν χαρακτήρα αμοιβής, όπως οι συντάξεις των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά τον χαρακτήρα κοινωνικοασφαλιστικής παροχής μετά την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου (βλ. ΑΕΔ 2/2004). Εξάλλου, ο νομοθέτης έχει, κατ' αρχήν, την ευχέρεια να οργανώνει το ειδικό σύστημα συνταξιοδότησης των δημοσίων υπαλλήλων, τόσο ως προς τον τρόπο λειτουργίας του φορέα συνταξιοδότησης και των χρηματοδοτικών του μέσων (κρατικός προϋπολογισμός, σύσταση αποθεματικών κεφαλαίων ή ειδικών λογαριασμών για την χρηματοδότηση των συντάξεων) όσο και ως προς τους όρους και τις προϋποθέσεις καταβολής των συνταξιοδοτικών παροχών. Στο πλαίσιο αυτό, ο φορέας παροχής της

σύνταξης των δημοσίων υπαλλήλων, που αναλαμβάνει την παροχή σύνταξης στους αποχωρούντες από την υπηρεσία δημοσίους υπαλλήλους και, ειδικότερα, το Δημόσιο ή άλλος φορέας - όπως ο ΕΦΚΑ (και ήδη e- ΕΦΚΑ), ο οποίος από 1.1.2017 είναι υπόχρεος για την πληρωμή των συντάξεων του Δημοσίου και από 1.5.2018 έχει την αρμοδιότητα κανονισμού σύνταξης των συνταξιούχων του Δημοσίου, βάσει των άρθρων 51Α [όπως προστέθηκε με το άρθρο 1 του ν. 4670/2020 (Α' 43)] και 100 του ν. 4387/2016 (Α' 85) και των κ.υ.α. 124456/0092/13.12.2016 (Β' 4074) και 2915/783/17.1.2018 (Β' 55) - δεν ενεργεί ως οργανισμός κοινωνικής ασφάλισης (βλ. Ελ Συν Ολ. 244/2017, 992/2015, 918/2012, 3299/2013, ΣτΕ 1296/2015, 2087/2012, 3037/2007, 1970/2002 κ.ά., ΕλΣυν Πρακτ. 1ης Ειδ. Συν/σης 20.4.2016), ενώ και η υποχρέωση καταβολής εισφορών, ως όρος για την παροχή σύνταξης στην κατηγορία αυτή δικαιούχων (βλ. άρθρα 6 του 1902/1990, Α' 138, και 20 παρ. 2 του ν. 2084/1992, Α' 165), δεν θεσμοθετήθηκε στο πλαίσιο του κατ' άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, αλλά στο πλαίσιο του ειδικού γι' αυτούς ασφαλιστικού συστήματος (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1/2014, 2651/2011, 2298/2010, 1296/2006, 2366/2004, πρβλ. ΣτΕ 1970/2002, 1022/2005, 3487/2008). Η θεσμική αυτή εγγύηση της ειδικής ασφαλιστικής προστασίας των δημοσίων υπαλλήλων σε ό,τι αφορά την καταβολή κύριας σύνταξης, ήτοι της παροχής που συνδέεται με την έξοδό τους από την ενεργό υπηρεσία, η οποία, για την κατηγορία αυτή ασφαλισμένων, συνιστά, κατά τα προεκτεθέντα, όχι κάλυψη ασφαλιστικού κινδύνου, αλλά συνέχεια του μισθού που ελάμβαναν κατά τον ενεργό υπηρεσιακό τους βίο, υπερκαλύπτει τις θεσμικές εγγυήσεις του κοινωνικού δικαιώματος στην κοινωνική ασφάλιση κατ' άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος και των κυρίων συνταξιοδοτικών παροχών που καταβάλλονται στο πλαίσιο του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος για την κάλυψη κινδύνων (γήρας, αναπηρία, θάνατος). Επειδή δε, το ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων υπαλλήλων συνιστά το «λειτουργικό αντίστοιχο» του δικαιώματος στην κοινωνική ασφάλιση, δεν επιβάλλεται εκ του Συντάγματος, σε επίπεδο κύριας ασφάλισης, η οργάνωση ή η ένταξη στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης της κατηγορίας αυτής, όπως αντιθέτως απαιτείται για τις λοιπές κατηγορίες εργαζομένων και εν γένει απασχολούμενων προκειμένου να μην θίγεται ο πυρήνας του κοινωνικού δικαιώματος του άρθρου 22 παρ. 5 του Συντάγματος (βλ. για την κοινωνική ασφάλιση ως θεσμική εγγύηση και τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται για το κράτος ΑΕΔ 87/1997, ΕλΣυν Ολ., 244/2017, ΣτΕ Ολ. 2287-2290/2015, 2202/2010, 3487/2008, 3096, 3101/2001, 5024/1987). Εξάλλου, το ειδικό αυτό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων υπαλλήλων, που στηρίζεται στην αρχή της αναλογίας του ύψους των αποδοχών ενεργείας και του ποσού της καταβαλλόμενης σύνταξης, με στόχο την εξασφάλιση ενός βιοτικού επιπέδου ανάλογου της θέσης, των καθηκόντων, του χρόνου υπηρεσίας και της υπηρεσιακής τους εξέλιξης (βλ. ΕλΣυνΟλ. 1277/2018), σαφώς διακρίνεται και από τις έσχατες εγγυήσεις κοινωνικής προστασίας στο πλαίσιο της κοινωνικής πρόνοιας, που απαιτείται να παρέχει το κράτος, κατ' εφαρμογή των άρθρων 21 παρ. 1, 2, 3 και 6 του Συντάγματος, υπό τη μορφή παροχών σε χρήμα ή σε είδος, προς συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού, μεταξύ των

οποίων και των αναπήρων, με σκοπό την εξασφάλιση στοιχειώδους επιπέδου αξιοπρεπούς, κατά το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος, διαβίωσης, σε συνδυασμό με το άρθρο 25 παρ. 1 α του Συντάγματος περί κοινωνικού κράτους δικαίου, οι οποίες δεν συνδέονται με την παροχή εργασίας και την καταβολή εισφορών (βλ. ΕλΣυν II Τμ. 2076, 1176/2018, ΣτΕ 2287-2290/2015 Ολ., 660/2016).

6. Περαιτέρω, η ως άνω θεσμική εγγύηση του ειδικού συνταξιοδοτικού καθεστώτος των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών περιλαμβάνει, σε περίπτωση θανάτου τους, και την καταβολή σύνταξης στα επιζώντα προστατευόμενα μέλη της οικογένειάς τους, στο πλαίσιο της κατ' άρθρο 21 παρ. 1, 3 και 6 του Συντάγματος ειδικής συνταγματικής προστασίας του γάμου, της οικογένειας, της παιδικής ηλικίας, της ενήλικης νεότητας και της αναπηρίας (βλ. άρθρα 5, 18 και 31 του π.δ/τος 169/2007, βλ. ΕλΣυν II Τμ. 930/2019, 2076/2018, 213/2016, ΣτΕ 4237/2005 7μ., 4091/2012 7μ., 3413/2013 7μ., 988/2014 Ολ. κ.ά), ενόψει και της εκπορευόμενης από τη διάταξη αυτή υποχρέωσης του νομοθέτη να θεσπίζει θετικά μέτρα για την πραγμάτωση των απορρεουσών από τις συνταγματικές αυτές διατάξεις θεσμικών εγγυήσεων (βλ. ΕλΣυν II Τμ. 2076/2018). Η κατά μεταβίβαση αυτή σύνταξη έχει τα ίδια εννοιολογικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά με τη σύνταξη που καταβάλλεται στον ίδιο τον δημόσιο λειτουργό, υπάλληλο και στρατιωτικό, πρόκειται, δηλαδή, για δημοσίου δικαίου δικαίωμα, εμπίπτον στο προστατευτικό πεδίο των άρθρων 17 του Συντάγματος και 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, που εξακολουθεί να αποτελεί όφελος απορρέον από την ένταξη του αποβιώσαντος στο εν λόγω ειδικό συνταξιοδοτικό σύστημα, με το διορισμό του, την ίδρυση της υπηρεσιακής σχέσης και την καταβολή των εκάστοτε προβλεπόμενων συνταξιοδοτικών εισφορών (βλ. ΕλΣυν II Τμ. 2076, 1176/2018). Επομένως, και η αξίωση του επιζώντος μέλους της οικογένειάς τους επί της σύνταξης αποκτάται στο πλαίσιο της εργασιακής σχέσης μεταξύ του θανόντος και του Δημοσίου, ως εργοδότη (βλ. ΕλΣυν Ολ 4324/2014, II Τμ. 2076/2018).

[...]

8. Από το συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων συνάγονται τα ακόλουθα: Στο πλαίσιο της κατ' άρθρο 21 παρ. 1, 3 και 6 του Συντάγματος υποχρέωσης του νομοθέτη να προβλέπει μέτρα προστασίας της οικογένειας, της παιδικής ηλικίας, της ενήλικης νεότητας και της αναπηρίας, εντός του θεσμοθετηθέντος από το Σύνταγμα ειδικού συνταξιοδοτικού συστήματος των δημοσίων υπαλλήλων, με τις διατάξεις του άρθρου 5 του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων ορίσθηκε, μεταξύ άλλων, ότι τα ενήλικα άρρενα τέκνα θανόντος δημοσίου υπαλλήλου ή συνταξιούχου δικαιούνται κατά μεταβίβαση σύνταξη από το Δημόσιο Ταμείο, εάν εκτός από άγαμα, είναι ταυτόχρονα και ανίκανα σε εργασία κατά ποσοστό τουλάχιστον 50% κατά τον χρόνο θανάτου του γονέα αυτών ή, σε περίπτωση που η ανικανότητά τους αυτή επέλθει μεταγενεστέρως, να μη λαμβάνουν ή να μη δικαιούνται να λάβουν σύνταξη από οποιονδήποτε οργανισμό κύριας ασφάλισης ή το μηνιαίο εισόδημά τους να μην υπερβαίνει το ισχύον κάθε φορά

κατώτατο όριο σύνταξης του Δημοσίου. Σε κάθε περίπτωση, η ανικανότητα προς άσκηση κάθε βιοποριστικού επαγγέλματος βεβαιώνεται με γνωμάτευση της Ανώτατης Στρατού Υγειονομικής Επιτροπής (ΑΣΥΕ), η οποία αποφαίνεται, κατά την ανέλεγκτη επιστημονική κρίση της, για το είδος, τις συνέπειες, το χρόνο εκδήλωσης και το βαθμό της ως άνω ανικανότητας (βλ. ΕλΣυν ΙΙ Τμ. 2180/2017, 6691, 3245/2015, 4025/2013, 2081/2010, 924/2006). Εξάλλου, με τις διατάξεις του άρθρου 18 του ίδιου Κώδικα, όπως ίσχυαν κατά τον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο, καθορίζεται ειδικότερα ο τρόπος υπολογισμού της κατά μεταβίβαση σύνταξης στην οικογένεια του θανόντος δημοσίου υπαλλήλου ή συνταξιούχου του Δημοσίου, η οποία, κατ' αρχήν ανέρχεται στα 7/10 της σύνταξης που θα δικαιούτο ο ίδιος, στην περίπτωση δε που συντρέχουν περισσότερα από δύο τέκνα προστίθεται 1/10 για καθένα από αυτά μέχρι να συμπληρωθεί ολόκληρη η σύνταξη (10/10) του αποβιώσαντος υπαλλήλου ή συνταξιούχου, ενώ σε περίπτωση συρροής δικαιώματος χήρου συζύγου και τέκνων η ως άνω αναλογία σύνταξης (καταρχήν 7/10, προστιθεμένου 1/10 στην περίπτωση που συντρέχουν περισσότερα από δύο τέκνα μέχρι να συμπληρωθεί ολόκληρη η σύνταξη) επιμερίζεται στους δικαιούχους, ώστε να καταβάλλεται το ήμισυ αυτής στον επιζώντα σύζυγο και το εναπομένον ήμισυ στα τέκνα (βλ. ΕλΣυν ΙΙ Τμ. 2076/2018). Στην περίπτωση δε που δεν υπάρχει εν ζωή χήρος σύζυγος τα τέκνα δικαιούνται τα 7/10 επί της σύνταξης του θανόντος δημοσίου υπαλλήλου ή συνταξιούχου του Δημοσίου, προστιθεμένου 1/10 στην περίπτωση που συντρέχουν περισσότερα από δύο τέκνα μέχρι να συμπληρωθεί ολόκληρη η σύνταξη. Συνεπώς, το ενήλικο, άγαμο και ανίκανο σε εργασία κατά ποσοστό τουλάχιστον 50% τέκνο, που έλκει το συνταξιοδοτικό του δικαίωμα από μητέρα, δικαιούχο πολιτικής σύνταξης από δική της υπηρεσία ή πάθημα, δικαιούται κατ' ανώτατο όριο τα 7/10 της απονεμητέας στη θανούσα μητέρα του σύνταξης, εφόσον παραμένει μοναδικός δικαιούχος της σύνταξης αυτής και δεν συντρέχουν άλλοι συνδικαιούχοι. Δοθέντος δε ότι ο νομοθέτης αρκείται στο ως άνω ποσοστό ανικανότητας (50% και άνω), τυχόν μεγαλύτερο ποσοστό αυτής, δεν χορηγεί δικαίωμα στην μεταβίβαση μεγαλύτερου ποσού σύνταξης. Οι διατάξεις αυτές, οι οποίες θεσπίζουν γενική και αντικειμενική ρύθμιση, που λαμβάνει υπόψη την ανάγκη προστασίας της οικογένειας και της αναπηρίας, προβλέποντας μάλιστα αυξημένα ποσοστά σύνταξης, όταν η οικογένεια που καταλείπει ο θανών υπάλληλος ή συνταξιούχος είναι πολυμελής, ενόψει και της κατ' άρθρο 21 παρ.1 και 3 του Συντάγματος ευχέρειας του νομοθέτη να προσδιορίζει το φάσμα προστασίας της οικογένειας και της αναπηρίας λαμβάνοντας υπ' όψιν τις εκάστοτε κρατούσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, εντός των ορίων που διαγράφουν οι λοιπές συνταγματικές διατάξεις και αρχές, δεν είναι αντίθετες στα άρθρα 4 παρ. 1 και 21 παρ. 1 και 3 του Συντάγματος ούτε σε άλλη συνταγματικής ή υπερνομοθετικής ισχύος διάταξη (πρβλ. ΕλΣυν ΙΙ Τμ. 1186/2007). Ειδικά δε σ' ό,τι αφορά τα ενήλικα, άγαμα και ανίκανα σε εργασία σε ποσοστό 50% και άνω, τέκνα, με την αναγνώριση του εν λόγω δημοσίου δικαίου περιουσιακού δικαιώματος στη σύνταξη, που εμπίπτει στο πεδίο προστασίας του άρθρου 17 παρ. 1 του Συντάγματος και τελεί σε εύλογη αναλογία προς τη σύνταξη που θα δικαιούτο ο θανών γονέας

	τους, καλύπτονται τόσο οι ελάχιστες εγγυήσεις κοινωνικής τους προστασίας, όσο και οι αναγκαίες υλικές συνθήκες αξιοπρεπούς τους διαβίωσης, ψυχοσωματικής και πνευματικής τους ανάπτυξης και κοινωνικής του ένταξης, κατ' άρθρα 2 παρ. 1, 21 παρ. 1, 3 και 6, καθώς και 25 παρ. 1 α του Συντάγματος. [...] Απορρίπτει την έφεση.
ΕΛΣυν 528/2023 (ΤΡΙΤΟ ΤΜΗΜΑ)	5. Από τη συνδυαστική ερμηνεία των προπαρατεθεισών διατάξεων συνάγονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα: Στο πλαίσιο συνολικής μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού – ασφαλιστικού συστήματος της Χώρας, με τις διατάξεις του ν.4387/2016 εισήχθη νέος τρόπος υπολογισμού της σύνταξης των τακτικών υπαλλήλων του Δημοσίου που υπήχθησαν για κύρια σύνταξη, από την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού (12.5.2016), στο ασφαλιστικό – συνταξιοδοτικό καθεστώς του ιδρυθέντος ν.π.δ.δ. με την επωνυμία «Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης Ε.Φ.Κ.Α.» (μετονομασθέντος με το άρθρο 1 του ν. 4670/2020 σε «Ηλεκτρονικό Εθνικό Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης, e-Ε.Φ.Κ.Α.»), ρητώς πάντως ορίστηκε, στο άρθρο 4 παρ. 1 περίπτ. β', ότι οι προϋποθέσεις θεμελίωσης σύνταξης εξ ιδίου δικαιώματος, καθώς και τα όρια ηλικίας καταβολής της σύνταξης των ανωτέρω προσώπων, εξακολουθούν να διέπονται από τις οικείες διατάξεις της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου. Στο χρονικό πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του ν.4387/2016 εμπίπτουν, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 περίπτ. γ' αυτού, όσοι υπάλληλοι εξέρχονται της ενεργού υπηρεσίας μετά την έναρξη ισχύος του (12.5.2016), συνεπώς η δικαιούμενη από αυτούς σύνταξη κανονίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του ίδιου νόμου, σε περίπτωση πάντως αποχώρησης υπαλλήλου εντός του 2016 ελήφθη από τον συνταξιοδοτικό νομοθέτη πρόνοια, ώστε εάν το ακαθάριστο ποσό της ούτω κανονιζόμενης σύνταξης υπολείπεται κατά ποσοστό άνω του 20% του ποσού εκείνης που θα ελάμβανε ο αποχωρών με βάση τις διατάξεις της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου, όπως αυτές ίσχυαν κατά την 31.12.2014, το ήμισυ της διαφοράς αυτής να καταβάλλεται στον δικαιούχο ως προσωπική διαφορά. Περαιτέρω, ο υπολογισμός της σύνταξης διενεργείται βάσει των γενικών ρυθμίσεων των άρθρων 7 και 8, κατ' εξαίρεση δε αυτών εισάγονται, με το ίδιο άρθρο 8, και ειδικότερες ρυθμίσεις για τον υπολογισμό της σύνταξης των πασχόντων από τις अपαριθμούμενες στο άρθρο 1 παρ. 1 περίπτ. α', «τέταρτο εδάφιο» του Συνταξιοδοτικού Κώδικα νόσους [ως «τέταρτο» δε εδάφιο νοείται το προτελευταίο εδάφιο αυτής όπου η απαρίθμηση των συγκεκριμένων νοσημάτων, λαμβανομένου υπόψη ότι η εν λόγω παράγραφος 1 του άρθρου 1 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα απαρτιζόταν αρχικώς από 5 εδάφια, το δεύτερο από τα οποία καταργήθηκε από 1.1.2011 με το άρθρο 6 παρ. 1α του ν. 3865/2010 (Α' 120/21.07.2010)]. Με την τελευταία αυτή διάταξη του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, θεσπισθείσα στο πλαίσιο των επιταγών του άρθρου 21 παρ. 2, 3 και 6 του Συντάγματος, ο νομοθέτης, αντιλαμβανόμενος την ιδιαιτερότητα της κατάστασης των υπαλλήλων που έχουν μία από τις περιοριστικώς απαριθμούμενες σε αυτήν τη διάταξη παθήσεις, μεταξύ των οποίων και οι πάσχοντες από νεφρική ανεπάρκεια τελικού

σταδίου και υποβαλλόμενοι σε αιμοκάθαρση, συνεπεία της οποίας (πάθησης) συντρέχει αναπηρία αυτών σε ποσοστό τουλάχιστον 67%, και τις εγγενείς δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν, μείωσε γι' αυτούς τις χρονικές προϋποθέσεις θεμελίωσης δικαιώματος σύνταξης αρκούμενος σε 15ετή πλήρη πραγματική συντάξιμη υπηρεσία, κατ' εξαίρεση του βασικού συνταξιοδοτικού κανόνα που απαιτεί τη συμπλήρωση τουλάχιστον 25 ετών πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας (ΕλΣυν Ολ. 1886/2017, Τρίτο Τμ. 489/2022, πρώην ΙΙ Τμ. 130/2022). Για την εν λόγω κατηγορία συνταξιούχων το άρθρο 8 του ν.4387/2016 θεσπίζει ευνοϊκότερο, σε σχέση με εκείνον των λοιπών συνταξιούχων, τρόπο υπολογισμού του ύψους της σύνταξης, ορίζοντας ότι επί των συντάξιμων αποδοχών τους εφαρμόζεται, ενιαίως για το σύνολο των ετών ασφάλισης, το ποσοστό αναπλήρωσης που καθορίζεται για τα 35 έτη. Αντίστοιχος, εξάλλου, ευνοϊκός τρόπος υπολογισμού της σύνταξης των υπαλλήλων αυτών προβλεπόταν και με τις προϋποθέσεις του ν. 4387/2016 συνταξιοδοτικές διατάξεις του Δημοσίου, καθόσον, σύμφωνα με το άρθρο 15 παρ. 7 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, η σύνταξή τους υπολογιζόταν στο 80% του μισθού που προσδιοριζόταν στο άρθρο 9 παρ. 2 του ίδιου Κώδικα, ως εάν δηλαδή αυτοί να είχαν συμπληρώσει 35 έτη πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας, τηρουμένων και των λοιπών προϋποθέσεων που ορίζονταν στην παράγραφο αυτή (ΕλΣυν Τρίτο Τμ. 489/2022). Πέραν τούτων, οι υπαγόμενοι στην ως άνω ειδική κατηγορία δικαιούνται, επιπροσθέτως, και το προβλεπόμενο στο άρθρο 54 παρ. 10 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα επίδομα, υπολογιζόμενο σε ποσοστό 40% επί του μηνιαίου βασικού μισθού του λοχαγού, όπως αυτός ορίζεται από τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις (ΕλΣυν Ολ. 1886/2017, Τρίτο Τμ. 401/2023, 489/2022, πρώην ΙΙ Τμ. 53/2019, πρώην ΙΙΙ Τμ. 1903/2011). Για την εφαρμογή του προπεριγραφέντος ευνοϊκού υπολογισμού της σύνταξης και την καταβολή του συγκεκριμένου επιδόματος απαιτείται ως αναγκαία προϋπόθεση, τόσον υπό το προϋσχύσαν συνταξιοδοτικό καθεστώς του Δημοσίου όσο και υπό το καθεστώς του ν. 4387/2016, ο συνταξιούχος να έπασχε ήδη κατά τον χρόνο εξόδου του από την ενεργό υπηρεσία από μία εκ των απαριθμούμενων στο άρθρο 1 παρ. 1 περίπτ. α' προτελευταίο εδάφιο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα νόσων (ΕλΣυν Τρίτο Τμ. 401/2023, πρώην ΙΙ Τμ. 53/2019). Τούτο πιστοποιείται κατόπιν γνωμάτευσης της Ανώτατης Στρατού Υγειονομικής Επιτροπής (Α.Σ.Υ.Ε.), η οποία αποφαινεται ειδικότερα, κατά την ανέλεγκτη επιστημονική κρίση της, για το είδος, τις συνέπειες, τον χρόνο εκδήλωσης της νόσου, καθώς και τον βαθμό της ανικανότητας που προκαλείται εξ αυτής, η γνωμάτευση δε αυτή είναι υποχρεωτική για τα αποφασίζοντα ή δικαιοδοτούντα συνταξιοδοτικά όργανα, συνεπώς, και για το Ελεγκτικό Συνέδριο, εφόσον είναι ομόφωνη και ειδικώς και επαρκώς αιτιολογημένη (πρβλ. ΕλΣυν πρώην ΙΙ Τμ. 130/2022, 366/2020, 1210, 308/2017, 2049/2016, 5018/2015, 353/2012, 573/2004, 64/2003).

[...]

Απορρίπτει την έφεση.

II. Βιβλιογραφία (2023-2025)

1. Ε. Στυλιανίδης (επιμ.), Τεχνητή Νοημοσύνη, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Δημοκρατία & Κράτος Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2025, σελ. 421 επ.
2. Ε. Βενιζέλος, Το Ελληνικό Σύνταγμα, τόμ. 1, 2025, σελ. 1079 επ.
3. Σπ. Βλαχόπουλος, Ξ. Κοντιάδης, Γ. Τασόπουλος, Σύνταγμα - Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σελ. 439 επ.
4. Κ. Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Σάκκουλας, 5η έκδ., 2023, σελ. 807 επ.

III. Λοιπές αναφορές (2023-2025)

1. ΓνωμΝΣΚ 40/2023 - Εποπτική Αρχή των Σωματείων και Ενώσεων Αναπήρων και Θυμάτων Πολέμου κατά τις διατάξεις του Ν. 281/1914 - Αρμοδιότητα διενέργειας οικονομικών ελέγχων και αρμοδιότητα διάταξης απαιτούμενων μέτρων αποκατάστασης στα Σωματεία Αναπήρων και Θυμάτων Εθνικής Αντίστασης και Αντιδικτατορικού Αγώνα